

Det store rigsvåben, som blev benyttet indtil 1972.

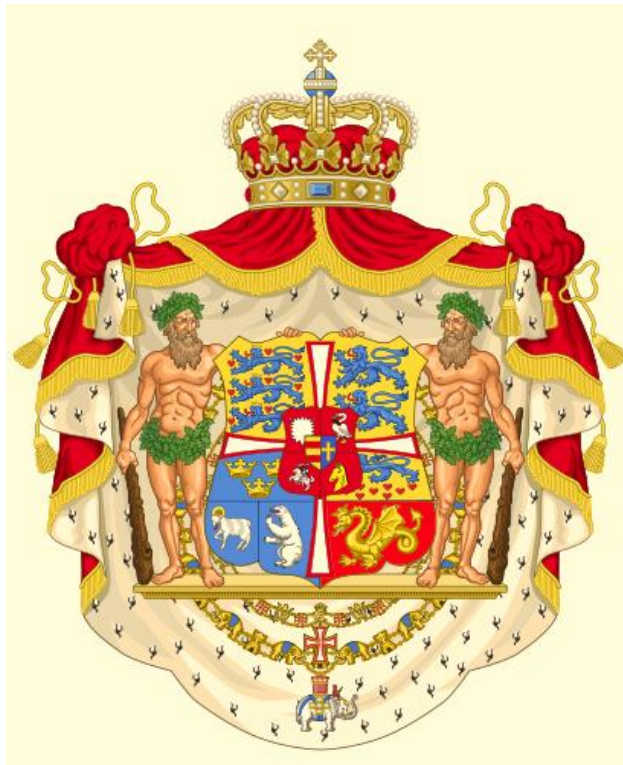
De fleste har set det, men kender vi egentlig betydningen af dette stykke Danmarkshistorie, hvor de ærværdige heraldiske billeder fortæller vor udenrigspolitiske historie helt tilbage til middelalderen, og kun ved særlige tildragelser er der sket ændringer ved sammensætningen af skjoldet.

Den form skjoldet havde indtil 1972 fik det i 1819, med en mindre ændring i 1903, hvor den kronede stokfisk, som var Islands mærke, blev afløst af Islands falk.

Island er nu republik og har således løsrevet sig fra det danske kongerige. Som følge heraf blev rigsvåbenet ændret ved kongelig anordning af 6. juli 1948, idet den islandske falk er forsvundet.

De fleste af de enkelte billeder har fulgt de danske konger og det danske kongerige lige fra middelalderen og bærer således en ældgammel tradition.

Hvis man kan tale om nogen del af rigsvåbenet som det vigtigste, må det være skjoldet, idet dette ligger som grunden i rigsvåbenet. I virkeligheden viser rigsvåbenet tre på hinanden lagte skjolde, nemlig "hovedskjoldet" og i dette "midterskjoldet" og inderst i midten "hjerteskjoldet".

Hovedskjoldet er firdelt af et indadbuget, med rød bort forsynet sølvkors, dannebrogskorset, der blev indført allerede på Erik af Pommerns tid.

Første felt viser tre gående blå løver, omgivet af ni røde hjerter, og på guldbund. Det er Valdemarernes skjoldmærke, dog er dette mærke allerede kendt fra Knud den 6. tid ca. 1190, og det passer ikke når det fortælles, at løverne skal forestille Øresund, Store og Lillebælt, det blå hav, der gennemskærer det danske land.

Der har gennem tiderne været mindre ændringer, idet løverne snart har været kronede, snart ukronede. Til tider har løverne været ombyttet med leoparder. Under kong Frederik den sjette blev løverne imidlertid officielt fastslået, og

senere er hjerterne, der før i tiden har været ombyttet med hjerteformede, uregelmæssig anbragte sølvblade, blevet fastslået til ni regelmæssigt anbragte røde hjerter. Dette skjold er det egentlige kongeskjold og kaldes også "det lille rigsvåben".

Andet felt viser to gående blå løver på guldbund. Dette skjold er en formindskelse af kongevåbenet og er første gang anvendt af hertug Abel af Sønderjylland 1245. Efter at hertug Abel blev konge, gik skjoldet i arv til hans efterkommere, og de to løver er blevet stående som Sønderjyllands våben, et af de mange tegn på Sønderjyllands ældgamle tilhørsforhold til Danmark.

Tredje felt viser i den øverste halvdel tre guld kroner på blå bund. Dette mærke er oprindeligt ført af den svenske kong Albrecht i 1364 som Sveriges våben. Senere blev de tre kroner ført af dronning Margrethe I som unionsmærke. Efter unionens ophævelse opstod der strid mellem det svenske og det danske kongehus om retten til at føre de tre guld kroner. Under Frederik den anden blev denne strid en af grundene til den nordiske syvårskrig. Efter Kalmarkrigen anerkendte Sverige i 1613 de danske kongers ret til at føre de omstridte tre kroner i rigsvåbenet. Nederste del af feltet viser to figurer i sølv på blå bund. Til venstre ses Færøernes vædder, der er kendt fra det 14. århundrede, men først optaget i rigsvåbenet i 1819. Til højre ses Grønlands bjørn, som på mærket og segl ses gående på alle fire eller siddende med for labberne rakt frem. Mærket blev optaget af kong Frederik den tredje i 1666, men først i 1819 blev det optaget i rigsvåbenet som en siddende isbjørnefigur.

Fjerde felt viser i øverste halvdel en gående, blå løve over ni røde hjerter. Feltet har guldbund, og hjerterne er regelmæssigt anbragte, og et af dem er dækket af midterskjoldet. Dette mærke førtes første gang af kong Kristian den første 1449 og svarer til titlen "de gothers konge", som kong Valdemar Atterdag tog efter Gotlands erobring i 1361. Nederste halvdel viser en gylden lindorm på rød bund og er tegnet på, at den danske monark kaldte sig "de venders konge". Titlen går helt tilbage til Absalons tid, da fyrsterne over Pommern og Meklenburg efter Absalons store sejr ved Rügen måtte erkende den danske overhøjhed. Den fantastiske lindorm er dog ikke så gammel. Den blev indsat i det danske våben af Kristoffer af Bayern 1440, da man opfattede lindormen som et vendisk mærke og har siden symboliseret den gamle kongetitel fra Valdemars tiden.

Midterskjoldet er lige som hovedskjoldet firdelt, men har overalt rød bund.

Første felt viser det holstenske nældeblad og blev oprindeligt ført af Danmarks fjender, Schauenburgerne, grev Gerts slægt. Det er en forvanskning af den oprindeligt takkede skjoldbort, der blev ført i det grevelige schauenburgske segl i 1225. Da Holsten i 1460 kom under kong Kristian den første indføjedes nældebladet i det danske kongevåben. Nældebladet i holdt i sølv og rødt.

Andet felt viser Stormarns sølvsvane med en guldkrone om halsen, og den blev ført første gang af kong Hans 1476.

Tredje felt viser Ditmarskens rytter i guldharnisk, siddende på en springende sølvhest. På venstre arm bærer rytteren et ovalt, med guldbort forsynet blåt skjold, som har et svævende guld kors, og med højre arm svinger rytteren et sølvsværd. Dette mærke blev optaget af kong Frederik den anden 1570 som mærke for Ditmarsken efter dennes erobring.

Fjerde felt er et gyldent hestehoved. Dette indføjedes først efter 1816, som tegn på det lille tyske hertugdømme Lauenborg, den sørgelige erstatning for det i 1814 afståede Norge, hvis oksebærende Skt. Olufsløve indtil da havde prydet det danske kongevåben. Det Holsten-Lauenborgske område blev afstået sammen med Slesvig i 1864, men bevarede som minde både i rigsvåbenet og kongetitlen.

Hjerteskjoldet er delt i 2 dele. Venstre halvdel har guldbund og er forsynet med 2 røde bjælker, og dette er grevskabet Oldenborgs våben. Bjælkerne er kendt fra 1901. Højre halvdel er et guld kors på blå bund og repræsenterer det med

Oldenburg sammenhørende landskab Delmenhorst. Korset er optaget omkring 1475 af Gerhard den anden. Begge disse to sidstnævnte skjoldmærker er kongeslægtens egne.

Hovedskjoldet støttes af naturligt farvede vildmænd, som har grønne kranser om hoved og lænd, og som støtter sig til nedadvendte brune køller. Vildmændene er første gang ført i skjoldholdere af kong Kristian den første. Gennem tiderne har de været afløst af andre figurer, f. eks. er rigsvåbenet på kong Kristian den fjerdes kiste holdt af 2 løver.

Skjoldet har som baggrund elefant- og dannebrogordenens kæder med tilhørende klenodier samt et hermelins foret, guldfrynset, rødt våbentelt, som øverst har en guldkrone, der er besat med ædelstene og perler. Øverst bærer kronen et blått rigs æble, hvorfra der opstår et guldrandet, hvidt kløverbladskors.

Som det vil ses af ovenstående, er det danske rigsvåben (indtil 1972) ikke skabt af en enkelt konge eller et enkelt slægtled, men konger og slægtled har gennem tiderne givet deres bidrag til det samlede våbenskjold.

I det danske rigsvåben ejer vi en kostbar, ægte perle, et smukt minde fra en svunden storhedstid, som ikke en nation i verden er i stand til at vise magen til.

Peer Petersen

2014

NB.: Ovenstående er baseret på et notat skrevet af grænsegendarm Walter Schierning.